

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Извештај комисије за оцену и одбрану докторске дисертације „Културна концептуализација здравствених ризика као средство друштвене контроле на примеру законског регулисања употребе алкохола и дувана у савременој Србији“, кандидаткиње Јелене Вукићевић, МА.

На седници Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду, одржаној 24.09.2015. године, изабрани смо у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације „Културна концептуализација здравствених ризика као средство друштвене контроле на примеру законског регулисања употребе алкохола и дувана у савременој Србији“, коју је поднела Јелена Вукићевић.

Прочитали смо докторску дисертацију и подносимо Већу следећи

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Јелена Вукићевић рођена је у Краљеву 1987. године. Дипломирала је и завршила мастер студије на Одељењу за етнологију и антропологију Филозофског факултета Универзитета у Београду. Стипендисткиња је на пројекту „Трансформација културних идентитета у савременој Србији и Европска унија“, финансираном од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Објавила је радове у релевантним научним часописима. Докторска дисертација „Културна концептуализација здравствених ризика као средство друштвене

контроле на примеру законског регулисања употребе алкохола и дувана у савременој Србији“ садржи 511 страница куцаног текста, односно 949438 карактера. Подељена је на шест делова, који садрже додатних девет поглавља, а приложена је и библиографија коришћене литературе и извора.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања ове докторске тезе представљају културне интерпретације здравствених ризика који настају употребом алкохола и дувана, а које обликују на основу законског регулисања употребе алкохола и дувана, али које истовремено обликују законско регулисање употребе наречених суспензија у савременој, постосцијалистичкој, транзиционој Србији. Циљеви ове докторске дисертације формулисани су као уобличавање начина концептуализовања употребе алкохола и дувана у савременој Србији и разматрање последица интерпретација здравствених дискурса у различитим облицима јавног говора у нашој средини, односно упочавање механизма успостављања културних представа и ставова о нареченим здравственим ризицима.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Основна хипотеза истраживања које је резултовало овом дисертацијом формулисана је на основу антрополошке претпоставке о културној конструисаности здравствених ризика и ризичних облика понашања и гласи да дискурс ризика представља средство контроле, дисциплиновања и корекције непожељних облика понашања, па самим тим и културних личности које их практикују, односно да законско регулисање употребе алкохола и дувана у савременој Србији не представља примарно бригу за здравље становништва ове земље, већ да иза тог манифестног нивоа постоји идеја социокултурне регулације, нормативизације и саображавања индивидуалног понашања ономе што друштвени

управљачи и творци јавних политика претпостављају да треба да буде друштвена и културна личност грађанина или грађанке Србије која тежи усаглашавању својих правних, друштвених, економских, културних норми са одговарајућом формалном регулативом Европске уније у процесу друштвене трансформације, економске транзиције и културног прилогађавања Србије ономе што се сматра одговарајућим прерогативима успешног окончања евроинтеграција од стране наше државе.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У уводу дисертације, кандидаткиња је представила предмет и циљ истраживања. Након тога, представљањем досадашњих проучавања проблематике везане за коришћење алкохола и дувана, као и теме здравствених ризика у антропологији – посебно светској, а посебно српској – приказала је стање истраживаности дате проблематике. Теоријско-методолошки оквир формирала је на основу говернменталистичке теорије ризика, антропологије јавних политика и критичке медицинске антропологије. Приказала је допуњавање либерализма схваћеног истовремено као политичко-економска идеологија и вештина управљања са производњом дискурса ризика у западном свету и примену говернменталистичке теорије ризика на контекст савремене Србије.

Кандидаткиња је показала да основни концепти и теме критичке медицинске антропологије одговарају средишњим моментима говернменталистичке теорије ризика и у том смислу издвојила проблематику здравља и болести самих по себи, плурализам медицинских система у савременом друштву и хегемонију биомедицине, дискрепанције у биомедицинском и културном поимању искуства болести, медиализацију, те синдемију, као социјално епидемиолошки феномен који представља производ несагласја биомедицинске и друштвене нормативистике са здравственим потребама оних друштвених група на које се односе биомедицински нормативи и акције – као чиниоце који обликују и предмет њеног истраживања.

Приказујући резултате истраживања, кандидаткиња се усредредила посебно на културну концептуализацију пушења и културну концептуализацију алкохола у савременој Србији, посматрајући их као два елемента исте целине нормативизацијског и стандардизацијског дискурса под утицајем говорњалистичке теорије ризика. Тако је пушење разматрала у терминима морала присутним у јавном дискурсу у нашој средини, као феномен који се третира у смислу пошати, порока, болести, воље и зависности, затим аргументе супротстављене таквим гледиштима, потом оне који иду за потребом едукације и превенције, те нормативне исказе који се односе на заштиту одређених категорија грађана и грађанки од дуванског дима – попут младих и трудница, на пример – као и њихову специјално категоријалну ситуациону примену – по затвореним, јавним, радним просторима, угоститељским објектима итд.

На сличан начин, алкохол се бавила као здравственим, социјалним и бихејвиоралним ризиком, посебан нагласак ставивши на, у одговарајућим документима јавних политика ретко прецизно одређену, али дискурзивно учестало коришћену, категорију младих, показавши нарочито како дата категорија бива дискурзивно злоупотребљена у смислу самог по себи извора различитих социјалних и здравствених ризика. Поред тога, проблематизовала је културну мисао иза докумената који ограничавају продају алкохола у неким од највећих градова у Србији у смислу тога да поседује „класно прохибиторну“ димензију, односно да служи метафоричком прочишћавању градског простора.

Кандидаткиња се бавила културном концептуализацијом употребе дувана и алкохола у нашој средини и тако да је показала да се у оба случаја ради о конструисању друштвеног проблема, онако како то бива чест случај онда када медиализација прожме јавне политике, те да основна стратегија јавног здравства и твораца јавних политика у погледу оба феномена лежи у њиховој, прво дискурзивној, а онда и нормативној абнормализацији.

У завршном делу рада, кандидаткиња је сумирала резултате свог истраживања.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Ова докторска дисертација повезује на методолошки интригантан и интелектуално стимулативан начин антрополошко проучавање концептуализовања људске телесности и здравља, ризика, као и домена јавних политика који се односе на креирање одговарајућих социокултурних услова за законско регулисање понашања која се могу сматрати као да припадају домену приватног у традиционалној друштвено-хуманистичкој подели свакодневног живота на приватни и јавни. Показује да се одређени домени стварности у нашој средини и даље узимају здраво за готово у знатној мери, као што је то случај са бригом за здравље и управљање здравственим ризицима, (не)учествовање у јавном политичком животу и процесима доношења одлука, препуштање индивидуалних права из сфере приватног институционализовању кроз сферу јавног, што отвара велики дискурзивни, нормативни, али и културно-трансформативни простор за социјалне, правне и економске интервенције усмерене на нормативизирање, дисциплиновање и контролисање све већег сегмента приватног живота, а све у склопу интересног подударања друштвених група које профитирају од стандардизацијских процеса својствених глобализацији и политичких чиниоца, који дате процесе виде као манифестне оквире представљања социокултурних промена у нашој земљи, неопходних за њено евроинтегративно препознавање.

6. Закључак

Докторска дисертација „Културна концептуализација здравствених ризика као средство друштвене контроле на примеру законског регулисања употребе алкохола и дувана у савременој Србији“ кандидаткиње Јелене Вукићевић урађена је у свему према пријави одобреној 2013. године, представља оригинално и самостално научно дело и за њену јавну одбрану стекли су се сви услови.

У Београду,
17.11.2015. године

Комисија:

Проф. др Бојан Жикић

Проф. др Милош Миленковић

Проф. др Саша Недељковић

Др Срђан Радовић,
научни сарадник Етнографског института
Српске академије наука и уметности